

prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska
Instytut Filologii Polskiej UMCS
pl. M. Curie-Skłodowskiej 4A
20-031 Lublin

**Ocena osiągnięć dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej
ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**

Opiniowanie dorobku dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej i wskazanego przez nią „znaczącego osiągnięcia naukowego” jest dla recenzenta cennym doświadczeniem poznawczym ze względu na podejmowany przez Habilitantkę krąg tematów – mądrych, odważnych i „nośnych”. Twórczość naukowa warszawskiej badaczki jest wieloaspektowa i inspirująca, w wielu wypadkach godna kontynuacji na materiale innych języków niż polski czy rosyjski. Wykrystalizowane zainteresowania, bogata aktywność naukowa, konsekwencja w uprawianiu nauki (rekonstrukcji językowego obrazu świata, badaniu konceptów kulturowych, języka religii i „pamięci ujęzykowanej”) wystawiają bardzo dobre świadectwo dr Dorocie Pazio-Wlazłowskiej jako etnolingwistce i aksjolingwistce.

1. Sylwetka naukowa Habilitantki

Dorota Pazio-Wlazłowska w 1993 roku uzyskała tytuł magistra w zakresie filologii rosyjskiej na Wydziale Rusycystyki i Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego (specjalność: językoznawstwo – studia zwieńczyła pracą maderską *Terminologia architektury sakralnej w języku polskim i rosyjskim*, napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Wandy Zmarzer). W 2001 ukończyła Podyplomowe Studium Humanistyczne w Instytucie Badań Literackich PAN (promotor pracy dyplomowej: prof. dr hab. Alina Kowalczykowa). Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa otrzymała w 2008 roku na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – jej rozprawa *Obraz sfery sacrum w rosyjskim jednojęzycznym słowniku objaśniającym* została napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Joanny Korzeniewskiej-Berczyńskiej. W 2013 ukończyła Studia Podyplomowe w zakresie „Zarządzanie projektami badawczymi i pracami rozwojowymi” w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie (promotorem jej pracy dyplomowej pt. *Znaczenie polskich teorii lingwistycznych przełomu XIX/XX wieku dla współczesnej komparatystyki słowiańskiej* był dr Marek Białach).

Bezpośrednio po ukończeniu studiów podjęła pracę w Ośrodku Studiów Wschodnich, gdzie pracowała do końca 1997 roku. Równolegle – w latach 1993-1996 – była zatrudniona jako asystent w Instytucie Rusycystyki na Wydziale Rusycystyki i Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego. Kolejne lata życia zawodowego to jej związki z Fundacją Ośrodka KARTA w Warszawie (1998-2011) oraz praca w charakterze wykładowcy we „Wszechnicy Polskiej” Szkole Wyższej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie (2008-2021). W 2010 roku na dobre związała się z Instytutem Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, początkowo pracowała na stanowisku asystenta, a od 2011 roku – na etacie adiunkta; przez dwie kadencje (w latach 2011-2019) w tym instytucie sprawowała funkcję zastępcy dyrektora Instytutu ds. ogólnych. W Instytucie Sławistyki PAN dr Pazio-Włazłowska pracuje do chwili obecnej.

2. Ocena osiągnięcia naukowego wskazanego jako podstawa przewodu habilitacyjnego

Jako „najważniejsze osiągnięcie naukowe”, w myśl ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, z późniejszymi zmianami (Dz. U. z 2022 r., poz. 574), dr Dorota Pazio-Włazłowska przedstawiła książkę *Cerkov' v krugu cennostej: sem'ja, tradicija, patriotyzm (po materiałom internet-portala „Rossijskoj gazety”)*, Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk 2021, 246 s., opublikowaną w ramach serii „Prace Sławistyczne. Slavica” nr 153.

Monografia habilitacyjna dr Doroty Pazio-Włazłowskiej, która obejmuje wprowadzenie, sześć rozdziałów, zakończenie, zestawienia cytowanej literatury, wykaz źródeł oraz streszczenia (w języku polskim i angielskim), wpisuje się w nurt żywo rozwijanych w Polsce w ciągu ostatnich trzydziestu lat badań aksjo- i etnolingwistycznych. W refleksji nad wartościami warszawska badaczka podąża za swoim mistrzem Jerzym Bartmińskim, z którym związała się w 2009 roku w ramach stworzonego przez niego i afiliowanego w Instytucie Sławistyki PAN międzynarodowego konwersatorium EUROJOS. Podobnie jak Bartmiński, refleksję nad wartościami i wartościowaniem uznała za fundamentalny problem przy rekonstrukcji językowego obrazu świata (JOS) i w ogóle w badaniach lingwistyczno-kulturowych (etnolingwistycznych). Trudno nie zgodzić się z przyjętymi przez Habilitantkę założeniami, że wartości są pomostem między językiem a kulturą, że leżą w sercu kultury i stanowią fundament języka, a językowy obraz świata (JOS) jest pochodny do założonego systemu wartości. Wartości, ściśle powiązane z przyjmowanym przez podmiot punktem widzenia, są najważniejszym czynnikiem sterującym konstruowaniem wizji świata – to one

konstytuują społeczną i kulturową tożsamość nosiciela języka. Refleksję teoretyczną nad pojęciem wartości Autorka zawiera w rozdziale pierwszym monografii – dokonuje w nim rzetelnego przeglądu stanu badań nad wartościami na gruncie polskim i rosyjskim, referuje prace, które reprezentują zarówno rezydualne, jak i holistyczne podejście w opisie wartości.

U podłoża badań nad wartościami i kluczowym konceptem monografii (CERKOV') oraz „stowarzyszonymi” z nim konceptami rodziny (SEM'JA), tradycji (TRADICIJA) i patriotyzmu (PATRIOTIZM) leży założenie ogólne, że język jest nie tylko narzędziem komunikacji, ale też efektem procesu doświadczenia, konceptualizacji i interpretacji świata; że w języku (w systemie i w tekstach) utrwalony jest obraz świata; że ten obraz świata jest czynnikiem konsolidującym każdą wspólnotę i decydującym o jej tożsamości. Wymienione tu wartości zostały przez Habilitantkę wybrane drogą analizy wyników badań socjologicznych i dostępnej literatury przedmiotu. Dr Dorota Pazio-Włazłowska uzasadnia ten wybór w rozdziale drugim, poświęconym rosyjskiej aksjosferze, a w rozdziale trzecim dokonuje odtworzenia stanu badań nad wymienionymi konceptami. Argumentacja Habilitantki co do wyboru wartości do analiz generalnie przekonuje, choć można stawiać w tym miejscu pytania, czy są to wartości deklarowane czy wyznawane.

W opisie aksjologicznym Autorkę interesuje nie tyle poziom leksykalny i pojęciowy, ile ideowy, na który dotychczas lingwiści w mniejszym stopniu zwracali uwagę. Jeśli chodzi o podjęty problem i sposób jego realizacji, monografia stanowi na gruncie polskiej lingwistyki absolutne *novum*. Kluczowe w monografii D. Pazio-Włazłowskiej jest pojęcie konceptu, pojmowanego jako rodzaj wyobrażenia zawierającego w sobie nie tylko opartą na indywidualnym i społecznym doświadczeniu ludzi treść poznawczą, lecz także emotywną i pragmatyczną.

Celem, jaki postawiła sobie Autorka, jest usytuowanie rosyjskiego konceptu CERKOV' wśród trzech innych wartości, stawianych wysoko w hierarchii przez Rosjan: RODZINY, TRADYCJI i PATRIOTYZMU. Analizy przeprowadzone w pracy (rozdziały od czwartego do szóstego) nie są jednak przykładem typowych rekonstrukcji wycinków językowego obrazu świata (w tym wypadku CERKWI, RODZINY, TRADYCJI i PATRIOTYZMU), lecz – co trudniejsze – są próbą uchwycenia sieci wzajemnych relacji między konceptami na poziomie ich znaczeń oraz językowych (leksykalnych) eksponentów. Każdorazowo i systematycznie (co godne podkreślenia) Autorka zbiera „deskryptory” konceptów, określa „sentymen” deskryptorów, a w części podsumowującej analizy wprowadza partie syntetyzujące, ukazujące CERKIEW w kręgu wartości RODZINNYCH / TRADYCJI / PATRIOTYZMU. Próbę tę uznaję za udaną i dojrzałą, choć można stawiać pytania o zasady prowadzonych opisów – przy analizach, np. konceptu

RODZINA Autorka operuje pojęciem aspektu (mamy więc tu aspekty bytowy, psychospołeczny, religijny, społeczny, aksjologiczny i biologiczny), przy „asocjatach” członków *rodziny* są to również aspekty, ale już np. przy *miłości* – nie tylko aspekty, lecz także i „fasety” („subiekt miłości”, „obiekt miłości”); z kolei przy analizie konceptu TRADYCJA charakteryzowane są „komponenty” (czasowy i aksjologiczny), a przy analizie konceptu PATRIOTYZM – nie ma już ukierunkowania na aspekty, fasety czy komponenty – po zestawieniu połączeń leksykalnych (tak było też przy TRADYCJI, ale już nie przy RODZINIE) od razu przechodzi się do zestawienia „aspektów” PATRIOTYZMU. Wnioski wynikające z analiz – wskazywanie obszarów wspólnych i ujmowanie konceptów RODZINY, TRADYCJI i PATRIOTYZMU w jeden konstrukt aksjologiczny, ich wzajemne wzmacnianie się i dopełnianie – są przekonujące.

Co do podstawy materiałowej (stanowią ją 443 teksty z lat 2011–2020 zamieszczone na portalu internetowym „Rossijskaja gazeta” www.rg.ru, na którym zamieszczane są teksty z wysokonakładowego dziennika o tym samym tytule) warto zauważyć, że jest ona co prawda wystarczająca do zakrojonych analiz, ale też jednak podwójnie zawężona – po pierwsze ze względu na odniesienie, gdyż teksty odnoszą się jedynie do Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej; po drugie – ze względu na wydawcę i co za tym idzie sposób kodowania treści, gdyż dziennik jest oficjalnym organem rządu Federacji Rosyjskiej. Gdyby baza materiałowa została rozszerzona na inne typy tekstów (nawet prasowych), wnioski mogłyby być znacząco różne. Świadomość tych ograniczeń ma sama Autorka monografii, która przy wyosobnionych analizach konceptów DOMU czy RODZINY korzysta z tekstów zróżnicowanych stylowo, gatunkowo i ideowo (myślę tu o autorskich artykułach D. Pazio-Wlazłowskiej; kwestie te omawiam w kontekście pozostałej działalności naukowej Habilitantki, zob. pkt. 3).

Podniesione wyżej uwagi mają jedynie charakter polemiczny, nie zaś krytyczny. Oceniając monografię dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej *Cerkov' v krugu cennostej: sem'ja, tradicija, patriotyzm (po materialam internet-portala „Rossijskoj gazety”)*, jednoznacznie stwierdzam, że stanowi ona znaczące osiągnięcie naukowe Autorki w okresie podoktorskim.

3. Ocena pozostałej aktywności naukowej, dydaktycznej, popularyzatorskiej i organizacyjnej Habilitantki

Po doktoracie – poza monografią przedstawianą jako najważniejsze osiągnięcie naukowe – dr Dorota Pazio-Wlazłowska opublikowała 58 artykułów i rozpraw (z czego we współautorstwie 8) – 20 w czasopismach i 38 w recenzowanych tomach zbiorowych. Dodatkowo, na jej dorobek składa się 7 recenzji, 2 z nich opublikowała w Polsce, a 5 to publikacje zagraniczne. Studia, szkice i tezy konferencyjne Habilitantki były publikowane w

językach polskim, rosyjskim i angielskim – w Polsce, w Czechach, Rosji, Serbii, Ukrainie i Wielkiej Brytanii, na Białorusi, Litwie i na Słowacji. Część publikacji to efekt zaangażowania D. Pazio-Wlazłowskiej w projekty badawcze realizowane z kolegami z różnych ośrodków naukowych polskich i zagranicznych, inne to pokłosie wystąpień konferencyjnych (tę działalność omawiam niżej). Ponad 1/3 spośród wskazanych prac stanowią artykuły w czasopismach polskich i zagranicznych (rosyjskich, ukraińskich, litewskich) – są to: „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, „Stylistyka”, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury”, „Porównania”, „Zeszyty Naukowe Wszechnicy Polskiej” (2 artykuły), „Język. Szkoła. Religia”, „Język. Religia. Tożsamość” (2), „Politeja. Pismo Wydziału Stosunków Międzynarodowych”, „Quaestio Rossica”, „Rusin”, „Slavjanskij mir v tret'em tysjačileti” (3), „Trudy Instituta russkogo jazyka im. V.V. Vinogradova”, „Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologija” „Vestnik Kemerovskogo gosudarstvennogo universiteta kul'tury i iskusstv”, „Naukovyj Visnyk Czernivec'koho Universytetu”, „Vilnius University Open Series”.

Lektura bogatej twórczości naukowej dr Pazio-Wlazłowskiej pozwala mówić o kilku koncentrycznych kręgach, które – co znamienne – wspierają się i dopełniają, podlegając przy tym wyraźnemu usieciowieniu. Ujawniają zogniskowanie uwagi Habilitantki na tematach interesujących nie tylko lingwistę, ale też zaangażowanego obywatela i wrażliwego na sprawy jednostek i wspólnot społecznika. Podoktorski dorobek warszawskiej badaczki daje się systematyzować w kilka bloków problemowych.

Po pierwsze – **konceptologia**. Refleksja nad konceptami stanowi wyraziste centrum badań D. Pazio-Wlazłowskiej (w tym nurcie mieści się także omówione wyżej „najważniejsze osiągnięcie naukowe”, zob. pkt. 2). W badaniach nad wartościami Habilitantce (podobnie jak uczonemu skupionym w konwersatorium EUROJOS, którego jest członkiem) towarzyszy przekonanie, że wartości, które leżą u podłoża JOS, są pojmowane różnie w zależności od języka i kultury, mają też w nich różne hierarchie. Studiowanie obrazów świata różnych wspólnot komunikacyjnych pozwala dotrzeć zarówno do elementów zbieżnych, jak i specyficznych kulturowo. Z takich założeń badawczych wynikają studia teoretyczne i przeglądowe Habilitantki, poświęcone np. wartościowaniu w definicjach leksykograficznych w kontekście rekonstrukcji JOS (2014), leksykograficznemu opisowi kluczowych konceptów kultury słowiańskiej (2018) czy perspektywom kontynuacji *Leksykonu aksjologicznego Słowian i ich sąsiadów* (2022). Szczegółowe analizy konceptów dotyczą różnych zakresów semantycznych. Są na mapie „konceptualnej” D. Pazio-Wlazłowskiej opracowania dotyczące miejsc i związanych z nimi ludzkich stanów emocjonalnych, jak: DOM i BEZDOMNOŚĆ w

językach rosyjskim i polskim lub rosyjskim, polskim i serbskim (są tu studia samodzielne: 2012, 2014 (3 artykuły), 2015 (2), 2017, 2018 oraz współautorskie: 2015, 2018, 2020). Znakomitą syntezę analiz na temat DOMU na materiale rosyjskim przynosi opublikowany we współautorstwie z Ludmiłą Fiodorową artykuł w *Leksykonie aksjologicznym Słowian i ich sąsiadów* (2015).

Wartościami niejako usieciwionymi z domem są koncepty dotyczące wspólnot kojarzonych z miejscami, nazw ludzi i ich cech, relacji i oczekiwań międzyludzkich (2021): RODZINA (2018, 2019), KOBIETA (2020), OTYŁOŚĆ (2021). Skoro zainteresowanie Habilitantki ukierunkowane zostało na „ludzi”, siłą rzeczy nastąpiło otwarcie badań na kwestie działalności ludzkiej – pracy (2018), wojny (2015), religii i wiary (2013, 2014, 2016). Koncepty z pola ostatniego okazały się na tyle ważne, że dr Pazio-Wlazłowska uznała je za godne szczególnego potraktowania, nic zatem dziwnego, że konceptowi CERKOV’ poświęciła całą monografię habilitacyjną (2021). Problematyka ta znalazła również swoje przedłużenie w postaci wieloletnich badań dr Pazio-Wlazłowskiej nad językiem religii.

Warto w tym miejscu zauważyć, że analizy konceptologiczne są przez warszawską badaczkę prowadzone z zastosowaniem metodologii lubelskiej szkoły etnolingwistycznej i z wykorzystaniem jej aparatu terminologiczno-pojęciowego, zwłaszcza metody definicji kognitywnej, co wiąże się z odtwarzaniem wszystkich pozytywnych cech wyobrażeń językowo-kulturowych, a nie wyłącznie cech koniecznych i wystarczających jak w klasycznych definicjach leksykograficznych. Rekonstrukcje (tak zwłaszcza w przypadku DOMU, RODZINY, WOJNY) prowadzone są na zróżnicowanej bazie materiałowej – z wykorzystaniem danych systemowych, eksperymentalnych oraz tekstowych i z uwzględnieniem dyferencjacji stylowej i gatunkowej. Studia D. Pazio-Wlazłowskiej ujawniają dociekliwość badaczki, stałą chęć sprawdzania wcześniej poczynionych ustaleń na jeszcze innej, nowej podstawie materiałowej, w tym także innojęzycznej (korzysta z tekstów prasowych, internetowych, z dzienników i wspomnień, korpusów, literatury pięknej i z tekstów kliszowanych). W opinii Habilitantki, co słuszne, bogate spectrum danych pozwala na uchwycenie wspólnego wyobrażenia bazowego w skali kilku języków (ujawnia się to zwłaszcza w opisie DOMU w języku polskim, rosyjskim i serbskim).

Jednostką opisu jest w pracach z tego bloku pojęcie konceptu (kluczowe też w monografii habilitacyjnej, zob. wyżej), używane wymiennie ze stereotypem i portretem, co odpowiada rozwojowi dynamicznej refleksji teoretycznej na gruncie lingwistyki antropologiczno-kulturowej i potrzebie doprecyzowania instrumentarium pojęciowego etnolingwistyki (thesaurusa i glosariusza etnolingwistycznego). Dr Pazio-Wlazłowska miała okazję na

bieżąc śledzić te dyskusje terminologiczne podczas etnolingwistycznych konferencji i spotkań warsztatowych jako sekretarz konwersatorium EUROJOS, organizatorka i współorganizatorka spotkań w Puławach, w Lublinie i w Moskwie, a następnie współredaktorka serii *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów* (tomy z 2019), powstałej jako platforma dyskusji nad wartościami międzynarodowego grona badaczy zrzeszonych w konwersatorium EUROJOS.

Po drugie – **język sacrum**. Równoległe do analiz konceptualnych warszawska autorka podjęła poszukiwania odpowiedzi na pytania o miejsce religii i wiary w rosyjskiej aksjosferze i o ich recepcję w prasie. Skupiła uwagę na opisie języka sfery sacrum i jednocześnie doświadczenia religijnego, na rozmytych kwestiach terminologicznych (dlatego wiele miejsca poświęca konfrontacjom terminów *język sacrum*, *język religii*, *język wiary*, *styl cerkiewny*, *cerkiewno-biblijny*, *liturgiczny*, *religijno-kultowy* itp.). Formułuje wnioski odnośnie do terminologii „religijnej”, którą traktuje jako niestabilizowaną i znaczeniowo rozmytą. Liczne jej studia leksykograficzne i dyskursywne poświęcone są sferze szeroko rozumianej religijności. Prace dotyczą słownictwa religijnego badanego w ramach leksykografii polskiej (2016) i rosyjskiej (2011), albo też konfrontatywnie – leksyki polskiej i rosyjskiej (2015), nazw szat liturgicznych (2015), emocjonalno-ekspresywnych nazw ludzi związanych z cerkwią (2018), osób uczestniczących w nabożeństwach (2019) czy konfrontacji katolicyzmu i prawosławia na bazie opracowań leksykograficznych (2018). Większość analiz Autorka opiera na materiałach prasowych, gdyż właśnie prasę traktuje jako swego rodzaju miernik zmian społecznych. Mamy tu zatem studia dotyczące obrazu kościoła katolickiego w prasie codziennej lat pięćdziesiątych (2010), roli słowa i obrazu w służbie ewangelizacji (2017), tytułów rosyjskiej prasy religijnej (2012), wartości transcendentnej we współczesnej publicystyce rosyjskiej (2013), konceptu NOVOMUCENNIKA w rosyjskiej przestrzeni medialnej (2015), a także szkice na temat pontyfikatu (2009), beatyfikacji (2012) i kanonizacji (2015) Jana Pawła II w recepcji prasy rosyjskiej. Bogate spectrum problemów religijnych dało dobre podstawy do zajęcia się konceptem CERKWI, który poddała rekonstrukcji językowo-kulturowej (2014) i następnie uczyniła przedmiotem analiz w swojej monografii.

Po trzecie – **język polityki**. Studia i szkice zogniskowane w tym dziale, sytuują się zarówno w „przeddoktorskim”, jak i „podoktorskim” dorobku naukowym dr Pazio-Wlazłowskiej. By dopełnić sylwetkę naukową Habilitantki, wspomnę jedynie najważniejsze prace pomieszczone w tym bloku. Są to artykuły o obrazie językowym ustroju społeczno-politycznego w słowniku Ożegowa (1995), o wpływie zmian społeczno-politycznych na zawartość jednojęzycznych słowników objaśniających (2001), o słowniku dysydentów, tj.

czołowych postaci ruchów opozycyjnych w krajach komunistycznych w latach 1956-1989 (2007), o strajkach sierpniowych w Stoczni Gdańskiej i innych zakładach pracy w recepcji prasy codziennej (2010), o manipulacji językowej i propagandzie w kontekście wydawnictw niezależnych lat 1976-1989 (2011), o języku utworów poetyckich Natalii Gorbaniewskiej (2012). Podjęte tu tematy ukazują samą dr Pazio-Wlazłowską jako wrażliwego człowieka, zaangażowanego społecznika i obywatela.

Po czwarte – *oral history*. Ten nurt działalności badawczej dr Doroty Pazio-Wazłowskiej koresponduje z ważnymi tendencjami i poszukiwaniami w kulturze współczesnej – polskiej, słowiańskiej, europejskiej i amerykańskiej, i ma wiele wspólnego z kulturowym oralizmem, fascynacją wartościami słowa mówionego, pamięcią i niepamięcią, pozwala wypełnić „białe plamy”, w szczególności powstałe w wyniku traumatycznych doświadczeń, zwłaszcza obowiązujących w czasie systemu totalitarnego zakazów i działań cenzury. Habilitantka poddaje analizie wypowiedzi świadków, wspomnienia i relacje z czasów Wielkiej Wojny Ojczyźnianej oraz stalinowskich represji. Te jednostkowe, niepowtarzalne doświadczenia, odtwarzane z różną szczegółowością i „ziarnistością” obrazów obecne są w kilku artykułach. Znamienna jest w nich – właściwa dla *oral history* – perspektywa jednostkowa, osobowa, indywidualny, bo odtwarzany z punktu widzenia indywidualnego uczestnika, osobisty, niekiedy fragmentaryczny (i uwolniony od frazesów i schematów) przekaz oraz osąd wydarzeń. Kwestii tych dotyczą studia: *Pamięć Wielkiej Wojny Ojczyźnianej w narracjach młodzieży* (2015), „*Dlaczego łżemy nawet w obliczu zagłady?*” – *Wielka Wojna Ojczyźniana w narracjach indywidualnych* (2014). Nie chodzi przy tym o poszukiwanie jednej, obiektywnej, wyabstrahowanej prawdy podręcznikowej, ale o uchwycenie „subiektywnych aktów pamięci” (nawet pozostających w niezgodzie z historyczną faktografią) – tego, co pamiętają autorzy dzienników i relacji, jak interpretują wydarzenia, jak je oceniają. Historyczno-martyrologiczny szablon „upamiętniania” dobrze widoczny jest również przy rekonstrukcji (nie zawsze spójnych) wybranych konceptów w świetle danych historii mówionej – OJCZYŹNY I DOMU, por. studia: *Rodzina w leningradzkich dziennikach czasu blokady* (2018); *Pamięć domu we wspomnieniach żołnierzy Wielkiej Wojny Ojczyźnianej* (2014); *Koncept dom v dnevniah blokadnogo Leningrada (na materiale zapisej Ol'gi Berggolc)* (2015) – te ostatnie metodologicznie powiązane są z działem „konceptologia”. Wszystkie studia z bloku *oral history* są przykładem konfrontacji narracji indywidualnych z oficjalnym mitem wojny, pamięci własnej z pamięcią oficjalną oraz narracji oficjalnej z (jak mówi Switłana Aleksijewicz) prawdą własną i z prawdą zepchniętą do podziemia. Są narzędziem w ramach oficjalnego heroicznego mitu ojczyźnianego.

W ramach *oral history* sytuują się również poruszające studia D. Pazio-Wlazłowskiej o społecznej niepamięci i społecznym zapomnianiu, o blokadzie przekazu informacji i jej wypieraniu, o zapomnianiu (użyjmy słów M. Golki) zagrażającym tożsamości grupowej. Myślę tu zwłaszcza o artykule „*Pamjat' dama zabyvčivaja*” – *Wielka Wojna Ojczyźniana: od mitologizacji do niepamięci* (2012), dotyczącym losów weteranów Wielkiej Wojny Ojczyźnianej osadzonych na początku lat 50. w ośrodku w Wałamie w Karelii, oraz o obszernym studium *Pamięć o nowych męczennikach z Butowa w dyskursie publicystycznym* (2019), poświęconym nowym świętym Kościoła prawosławnego (ofiaram NKWD z Butowa w pobliżu Moskwy) i wpływie pamięci o nowych męczennikach na rosyjską tożsamość.

Nie sposób w tym miejscu omówić wszystkich zakresów badawczych i scharakteryzować całościowo studiów i szkiców dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej. Zarówno analizy konceptologiczne, jak też studia z zakresu religii i języka sacrum, języka polityki, a także *oral history* są przykładem dobrego warsztatu metodologicznego i rzetelnych analiz. Należy im się najwyższa ocena.

4. Ocena działalności organizacyjnej, popularyzatorskiej i dydaktycznej

By stało się zadość całościowej ocenie dorobku Habilitantki, z obowiązku recenzenckiego wypunktuję także aktywność dr D. Pazio-Wlazłowskiej w innych sferach, w tym organizacyjnej, popularyzatorskiej i dydaktycznej. W okresie podoktorskim Habilitantka wykazała się wyjątkową aktywnością naukową i organizacyjną. Uczestniczyła z referatami w 65 konferencjach naukowych, z tego w 45 krajowych (Warszawa, Poznań, Kraków, Lublin, Nałęczów, Puławy, Supraśl, Opole, Głogów, Zielona Góra, Szczecin, Toruń, Pelplin, Piła, Spała, Piotrków Trybunalski, Częstochowa) i 20 zagranicznych – na Litwie (Wilno), w Rosji (Moskwa, Jekaterynburg, Tomsk), na Ukrainie (Czerniowce), Słowacji (Nitra), Czechach (Praga, Ołomuniec, Ostrawa), Serbii (Belgrad, Nowy Sad). Sama była organizatorką lub współorganizatorką 8 konferencji międzynarodowych, w tym 2 zagranicznych (w Polsce, w Rosji i Serbii), współorganizowała I Międzynarodowy Kongres Etnolingwistyczny w Lublinie, brała udział w pracach komitetów konferencji w Jekaterynburgu i w Belgradzie; głosiła referaty plenarne, przewodniczyła obradom sekcji. Odbyła staże naukowe w Moskwie i w Belgradzie (tu trzykrotnie).

Dr Pazio-Wlazłowska jest członkiem Komisji Języka Religijnego przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów, Komisji Etnolingwistycznej przy MKS oraz Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN, a także Rady Fundacji Sławistycznej. Aktywnie współpracuje z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi,

z którymi prowadzi wspólne badania i projekty (ich wynikiem są współautorskie artykuły i referaty naukowe), ma w swoim dorobku współredakcje naukowe 10 tomów zbiorowych – 8 z nich ukazało się w Polsce (w wydawnictwie Instytutu Slawistyki PAN i Wydawnictwie UMCS w Lublinie), 2 zostały opublikowane w Wielkiej Brytanii. Wielokrotnie recenzowała artykuły do tomów zbiorowych i czasopism.

Jako wykonawca lub współpracownik miała udział w projektach badawczych o charakterze międzynarodowym. Ich lista jest pokaźna.

W latach 2002–2003 uczestniczyła w międzynarodowym projekcie dokumentacyjnym „Mauthausen Survivors Documentation Project”, koordynowanym przez Uniwersytet w Wiedniu (efektem jest tom *Ocaleni z Mauthausen. Relacje polskich więźniów obozów nazistowskich systemu Mauthausen-Gusen*, opracowanego przez K. Madoń-Mitzner, Warszawa 2011).

W latach 2011–2013 ze strony polskiej koordynowała prace w ramach polsko-rosyjskiego tematu badawczego „Sacrum we współczesnym języku rosyjskim na tle porównawczym”, realizowanego przez Instytut Slawistyki PAN i Instytut Słowianoznawstwa RAN.

W latach 2012-2015 miała udział w realizacji grantu *Metody analizy językowego obrazu świata (JOS) w kontekście badań porównawczych* (kierownik: J. Bartmiński) w ramach międzynarodowego konwersatorium EUROJOS. Od 2009 roku jest członkiem konwersatorium, a od 2013 roku pełni obowiązki jego sekretarza; w 2019 roku została powołana na stanowisko sekretarza Rady Naukowej Konwersatorium EUROJOS.

W latach 2017–2020 była polskim koordynatorem projektu „Kluczowe pojęcia serbskiej i polskiej aksjofery w perspektywie ogólnosłowiańskiej”, realizowanego przez Instytut Slawistyki PAN i Instytut Języka Serbskiego Serbskiej Akademii Nauk i Sztuk.

W 2015 roku włączyła się w realizację tematu „Sławiści polscy i zagraniczni: badania archiwalne i opracowania dorobku” (temat jest realizowany do dziś).

Lista różnych sposobów angażowania się Habilitantki w życie macierzystego Instytutu jest długa. Już wcześniej była mowa, że przez 2 kadencje (lata 2011-2019) pełniła funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Slawistyki. Powoływano ją do pracy w Komisji Rekrutacyjnej na Studia Doktoranckie w Instytucie Slawistyki PAN i w komisji rekrutacyjnej do Szkoły Doktorskiej Anthropos Instytutów PAN. Od 2020 roku jest członkiem Komisji Dyscyplinarnej w Instytucie Slawistyki PAN, a od początku 2022 roku – też przewodniczącą Komisji Socjalnej. Jako pracownik IS PAN włączała się w Festiwale Nauki, spotkania promocyjne i organizowała spotkania z gośćmi Instytutu Slawistyki, prowadziła wykłady otwarte (np. w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie).

Wykaz działań popularyzujących wiedzę przez dr Pazio-Wlazłowską jest bardzo obszerny. Ograniczę się do przywołania jedynie niektórych. W największym stopniu tego typu aktywność związana jest z okresem zatrudnienia dr Pazio-Wlazłowskiej w Ośrodku KARTA – wielokrotnie była wtedy członkiem zespołu oceniającego w edycjach konkursów historycznych dla młodzieży, aktywnie uczestniczyła w działalności wydawniczej KARTY, przygotowywała montażę źródeł i tłumaczenia z języka rosyjskiego dla kwartalnika historycznego oraz do książek i albumów, tłumaczyła biogramy na język rosyjski, współpracowała w ramach platformy publikacji projektów edukacyjnych i projektu „Karta z Polakami na Wschodzie”, a także z Archiwum Historii Mówionej. Popularyzowała wiedzę o powoływaniu i funkcjonowaniu archiwów społecznych, polskie doświadczenia prezentowała m.in. na Uniwersytecie Europejskim w Sankt Petersburgu.

Działania popularyzujące wiedzę w czasie zatrudnienia w Ośrodku KARTA ściśle łączyły się z działaniami naukowymi i organizacyjnymi Habilitantki – dr Pazio-Wlazłowska była przez kilka lat koordynatorką: (a) zespołu pracującego nad tomem *Karta. Vostočnaja Evropa v XX veke. Izbrannye teksty iz pol'skogo eżekvartal'nogo žurnala „Karta”* (rezultatem jest zbiór wydany w Warszawie w 2003 roku), (b) autorów tekstów do tomu *Opozycja w PRL. Słownik biograficzny 1956–89*; (c) programu „Wspólne Miejsce – Europa Wschodnia” oraz organizatorką prac międzynarodowego zespołu dokumentującego historię opozycji demokratycznej w Europie Środkowej i Wschodniej (owocem tych prac jest *Słownik dysydentów. Czołowe postacie ruchów opozycyjnych w krajach komunistycznych w latach 1956–1989*, t. 1-2, Warszawa 2007, zawierający biogramy najwybitniejszych przedstawicieli opozycji demokratycznej z krajów Europy Środkowowschodniej).

Dr Pazio-Wlazłowska ma w swoim dorobku także zróżnicowaną działalność dydaktyczną. W okresie poprzedzającym uzyskanie stopnia doktora (lata 1993-1996) – na studiach magisterskich w Instytucie Rusycystyki na Wydziale Rusycystyki i Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego – prowadziła zajęcia z gramatyki opisowej współczesnego języka rosyjskiego oraz z praktycznej znajomości języka rosyjskiego. Po doktoracie (w latach 2008-2021) na umowę-zlecenie realizowała zajęcia we „Wszechnicy Polskiej” Szkole Wyższej TWP w Warszawie. Były to przedmioty: praktyczna znajomość języka rosyjskiego, komunikacja i aktywacja języka, język obcy w kulturze, sztuce i turystyce, język komunikacji społecznej, praktyczne wykorzystanie języka obcego, praktyczna nauka i zastosowanie języka obcego, gramatyka, praktyczna nauka i zastosowanie języka obcego, seminarium dyplomowe. Pod jej kierunkiem powstały 4 prace licencjackie. Jako pracownik IS PAN sprawowała opiekę naukową nad 2 doktorantami IS PAN (2

doktorantów – 2012/2013, 2011/2012 i 2013/2014 – 1 doktorant). Prowadziła warsztaty „Aspekty prawne i etyka badań” dla doktorantów Studium Doktoranckiego IS PAN (2019/2020) i Szkoły Doktorskiej Anthropos Instytutów PAN (2019/2020 i 2020/2021).

Wszystkie aspekty tej działalności oceniam bardzo wysoko.

5. Konkluzja

Dorobek naukowy dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej po roku 2008, w którym uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych, został znacząco zwielokrotniony. Jest on imponujący pod względem ilościowym, bogaty problemowo i cenny poznawczo. Habilitantka jest badaczem uformowanym teoretycznie i metodologicznie, rzetelnym i wymiernym, dobrym analitykiem i interpretatorem złożonych kwestii językowo-kulturowych. Jest osobą zaangażowaną w działalność naukową i dydaktyczną oraz w działania organizacyjne na rzecz zatrudniającego ją Instytutu. Wszystkie wskazane tu kwestie pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że dr Dorota Pazio-Wlazłowska spełnia z naddatkiem wymogi stawiane osobie ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Z pełnym przekonaniem przedkładam Komisji Habilitacyjnej, a za jej pośrednictwem Radzie Naukowej Instytutu Sławistyki PAN moją opinię, że z entuzjazmem popieram starania dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Stanisława Miebrzegowska-Bartmińska

Lublin, 6.09.2022 roku